

A magyar lúdágazat aktuális problémái és hazai, nemzetközi szintű kihívásai

Molnár Sz.

Debreceni Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Gazdálkodástudományi Intézet, 4032 Debrecen, Böszörményi út 138.

ÖSSZEFOGLALÁS

A világ libahús termelésében Kína meghatározó, azonban hazánk is jelentős szerepet tölt be a nemzetközi piacon, hiszen a legnagyobb termelő-, illetve exportőr országok egyike. Európai szinten Magyarország és Lengyelország a legfőbb libahústermelő országok, utóbbi azonban az elmúlt években nagymértékben tudta növelni a termelés volumenét, ezáltal egyre nagyobb versenytársnak tekinthető. A tanulmány célja a lúdágazat hazai és nemzetközi helyzetének bemutatása, különös tekintettel a vertikumra jellemző problémákra. A hazai víziszárnyas-ágazat jellemzően exportra termel, a külkereskedelem nemzetgazdasági szempontból jelentős deviza-bevételi forrása. Emellett Magyarországon a lúdtenyésztésnek évszázadokra visszanyúló hagyománya van, jelentősége kiemelt a baromfiágazaton belül. Hazánknak hosszú távon továbbra is helye van a világ libahús termelésében, azonban az ágazat szereplőinek számos kihívással kell szembenéznie nemzetközi és hazai tekintetben egyaránt, a piaci és gazdasági környezet változásainak függvényében. További nehézséget jelent, hogy a liba a felvevő országok piacain szezonális, prémium terméknek tekinthető, éppen ezért árérzékeny és kis volumenben értékesíthető. Az elemzés eredményeként megállapítható, hogy a hazai lúdágazat legfőbb problémája a csökkenő versenyképesség, amely többek között a szakképzett munkaerő hiányára, a hektikusan változó jövedelemtermelő képességre, a termelők számának csökkenésére, az ágazati marketingtevékenység hiányára, a nemzetközi kitétségre és az erősödő konkurenciára vezethető vissza. Az azonosított problémák egy része az ágazattól független külső tényező, melyet a vertikum szereplői csak elkerülni, tompítani tudnak, megoldani azonban nem. Az ágazat szereplőinek mindenképpen érdeke a fejlesztés, a versenyképesség megőrzése és annak fokozása, így ágazati szinten kell megoldást találniuk azokra a problémákra, amelyekre a vertikum hatással lehet, így ezek célokká történő átfordításával meghatározhatóak az ágazat jövőbeli feladatai.

(Kulcsszavak: lúdágazat, ágazati helyzetkép, ágazati problémák, nemzetközi kitekintés, komparatív előnyök és hátrányok)

ABSTRACT

Current problems and challenges of Hungarian goose sector in domestic and international level

Molnár Sz.

University of Debrecen, Faculty of Economics and Business, Institute of Applied Economic Sciences,
H-4032 Debrecen, Böszörményi Str. 138.

In global goose meat production China is a key player. However, Hungary plays a major role in the international market, as it is one of the biggest producers and exporters. Hungary and Poland are considered determinant goose meat producers in Europe. In recent years Poland has been able to increase its production significantly, therefore it is considered to become an increasingly important competitor. The objective of this study is to present the domestic and international situation of goose sector especially its typical problems. The domestic waterfowl sector typically produces for export and it is a significant revenue source in foreign currency for foreign trade in the national economy. Besides, goose breeding has a centuries-old tradition in Hungary and it is of great importance for the Hungarian poultry sector. Hungary has a stable, long-term position in worldwide goose meat production. However, the sector must face a number of challenges both in domestic and international markets depending on the changes of market and economic conditions. Moreover, a further difficulty is that goose is a seasonal product in target markets; therefore, it is price sensitive and can be sold in small volumes. Our research findings suggest that the main problem of domestic geese sector is competitiveness. In relation to the problem, the following areas can be identified: the lack of skilled labour, hectically changing profitability, decrease in the number of producers, the lack of sectoral marketing, international exposure, strengthening competition. Some of these problems are non-sectoral, external factor, the sector can only avoid them, but it cannot solve. The sector would have interest in the development, maintenance and enhancement of competitiveness, so the sector operators have to find solution the problems at sectoral level, which on the sector can have impact therefore the future tasks of sector can be determined with translating the problems into goals.

(Keywords: goose sector, position of sector, problems of sector, international outlook, revealed comparative advantages and disadvantages)

BEVEZETÉS

A Föld népessége 1993 és 2013 között évente átlagosan 1,4%-kal, 5,57 milliárdról 7,18 milliárd főre növekedett (FAO, 2016). Az OECD-FAO (2016) előrejelzései szerint a világ népessége a közeljövőben továbbra is nőni fog és 2024-ben meghaladhatja a 8 milliárd főt. Ennek következtében a közeljövő egyik legnagyobb kihívása lesz a Föld egyre növekvő népességének elegendő mennyiségű élelmiszerrel történő ellátása figyelembe véve a fenntarthatóság elveit is. Ebben kiemelt szerephez jut majd az állattenyésztés, s a baromfi lesz az ágazat, amely leginkább hozzá fog járulni a világ élelmezéséhez, teljes értékű állati eredetű fehérjével történő ellátásához. Ennek oka, hogy a környezeti terhelést és a gazdasági előnyöket figyelembe véve ebben az ágazatban van lehetőség az állati eredetű fehérje legolcsóbb és a leghatékonyabb módon történő előállítására (Horn, 2014).

A világ baromfihús termelése az elmúlt közel egy évtizedben 75,5 millió tonnáról mintegy 44%-kal, 108,7 millió tonnára nőtt. Az előrejelzések szerint 2016-ban a világon megtermelt baromfihús mennyisége 114 millió tonna körül alakul majd, mely több mint 2%-kal haladná meg az előző év termelési szintjét. A prognózisok szerint a termelés bővülése a jövőben is folytatódni fog és 2024-ben elérheti a 134 millió tonnát (*OECD-FAO*, 2016). Az elmúlt közel két évtizedben a megtermelt baromfihús mennyiségének 85–88%-át a csirkehús tette ki, míg a többi baromfiféle kisebb részarányt képviselt, így 2013-ban az összes mennyiség 5%-a pulyka-, 4%-a kacsá-, míg 2%-a libahús volt. A baromfihústermelés összetétele az Európai Unióban ettől eltérően alakul, 2013-ban az előállított baromfihús mennyiségének 82%-át a csirke-, 14%-át a pulyka-, 4%-át a kacsahús tette ki, míg a libahús aránya kevesebb, mint 1% volt (*FAO*, 2016).

Európában főként Kelet-Közép Európa országaira jellemző a libahús előállítása, azonban a megtermelt mennyiség aránya – az élő baromfin belül – ezeken a területeken is mindössze 4–7%. Az EU-ban a legnagyobb mennyiségű libahúst előállító ország Magyarország és Lengyelország, ahol a területtől és a tartástechnológiától függően főként hús-, máj- és tolltermelés céljából tartják a libát (*Rosinski*, 2002).

Lengyelország az elmúlt években jelentős mértékben tudta növelni a termelés volumenét, ezáltal egyre nagyobb versenytársnak tekinthető. Ehhez kapcsolódóan jelen tanulmány célja a lúdágazat hazai és nemzetközi helyzetének áttekintése, különös tekintettel a hazai vertikumra jellemző problémákra.

ANYAG ÉS MÓDSZER

A tanulmány célkitűzésének megvalósításához primer és szekunder adatgyűjtést egyaránt végeztem, melynek során elsőként a témával kapcsolatos hazai és nemzetközi szakirodalmakat és az ágazat helyzetét jellemző statisztikai adatokat dolgoztam fel. Ezen túl a vertikum helyzetének megismeréséhez és bemutatásához olyan szakértői interjúk kerültek felhasználásra, melyek egy része 2014-ben, míg másik része 2015 decemberében készült. Ezen konzultációk során a vertikumban a termelés volumenét tekintve meghatározó szerepet betöltő három vállalkozás és a szakmaközi szervezet képviselőinek a lúdágazat helyzetével, problémáival és jövőbeli kilátásaival kapcsolatos véleménye került begyűjtésre és feldolgozásra.

A feldolgozott források és a begyűjtött információk alapján összeállítottam az ágazat problémafáját, hasonlóan *Nábrádi és Szöllősi* (2008) által a korábbi években, a baromfiágazat egészére elkészített munkájához. A módszer alkalmazása során első lépésben a problémák feltárása és elemzése történik, melyek ezt követően a köztük lévő ok-okozati összefüggéseket figyelembe véve fastruktúrában kerülnek csoportosításra. Az így elkészített problémafa egy olyan eszköz, amelynek segítségével a problémák, az okok és az okozatok logikai sorrendbe sorolhatóak (*Szűcs és Nagy*, 2004, *Nábrádi és Szöllősi*, 2008).

A tanulmány célkitűzéséhez kapcsolódóan egy korábbi munkám során az RCA-módszer segítségével (*Molnár*, 2016) vizsgáltam az egyes libahús termékek komparatív előnyét – adott esetben – komparatív hátrányát és versenyképességét Magyarország és Lengyelország esetében. A B mutató 1 feletti értékei komparatív exportelőnyt, míg 1 alatti értékei komparatív exporthátrányt jeleznek. Az RTA-, lnRXA- és az RC-index pozitív és negatív értékeket vehet fel, a pozitív érték versenyelőnyt, míg a negatív érték versenyhátrányt mutat (*Fertő*, 2003, *Fertő*, 2006).

EREDMÉNYEK ÉS ÉRTÉKELÉS

Termelés és kereskedelem alakulása a világon

A baromfi-hús termelésben évek óta kisebb részarányt képvisel a liba, azonban jelentős mennyiségű libahúst állítanak elő néhány, főként délkelet-ázsiai és közép-európai országban (Romanov, 1999).

A világ libahús termelése 2003 és 2013 között évente átlagosan 5%-kal, 2,7 millió tonnára növekedett (FAO, 2016). A libahús előállításában Kína szerepe meghatározó, hiszen a megtermelt mennyiség 93–95%-át itt állították elő az adott időszakban, a többi ország részesedése 1% vagy az alatti volt. Az ázsiai ország a vizsgált években 1766 ezer tonnáról 2577 ezer tonnára, mintegy 46%-kal növelte libahús termelését. A megtermelt libahús tekintetében Kínát Egyiptom és Magyarország követi. Azonban míg Egyiptomban az elmúlt közel egy évtizedben 20,3 ezer tonnáról 32,9 ezer tonnára, több mint 60%-kal nőtt a termelés volumene, addig hazánk esetében csaknem felére, 47,9 ezer tonnáról 26,4 ezer tonnára esett vissza a kibocsátás. Ez idő alatt azonban Lengyelország megduplázta – 9,2 ezer tonnáról 18,4 ezer tonnára növelte – az előállított libahús mennyiségét, ezáltal Európa egyik legnagyobb mennyiségű libahúst előállító országává lépett elő, így egyre nagyobb versenytársat jelent Magyarország számára.

A nemzetközi kereskedelmet vizsgálva megállapítható, hogy míg 2013-ban 52,2 ezer tonna libahús került exportpiacokra, mely mintegy 8%-kal volt több mint egy évtizeddel korábban, addig az import mennyisége 50,3 ezer tonna volt (1. táblázat).

1. táblázat

Libahús-termelés és -kereskedelem alakulása világviszonylatban és az EU28-ban (2003–2013)

Megnevezés (1)	2003	2008	2013	Évi átlagos növekedés (%) (8)	
				2003-2008	2008-2013
Világ (2)					
Termelés (tonna) (3)	1 894 973	2 275 622	2 698 322	4,0	3,7
Import (tonna) (4)	50 795	31 309	50 334	-7,7	12,2
Import (1000 US\$) (5)	168 006	268 348	204 498	11,9	-4,8
Export (tonna) (6)	48 241	45 664	52 213	-1,1	2,9
Export (1000 US\$) (7)	131 250	281 293	240 360	22,9	-2,9
EU28					
Termelés (tonna) (3)	73 484	58 407	57 071	-4,1	-0,5
Import (tonna) (4)	38 843	27 898	33 316	-5,6	3,9
Import (1000 US\$) (5)	142 940	244 640	154 178	14,2	-7,4
Export (tonna) (6)	34 741	27 916	39 392	-3,9	8,2
Export (1000 US\$) (7)	117 779	249 374	200 319	22,3	-3,9

Forrás (Source): FAO, 2016

Table 1. Goose meat production and trade in the world and in the EU28 (2003–2013)

Description (1), World (2), Production (tons) (3), Import (tons) (4), Import (1000 US\$) (5), Export (tons) (6), Export (1000 US\$) (7), Yearly average growth (%) (8)

Az adott évben Lengyelország, Magyarország és Kína volt a legnagyobb exportőr, ezen országok az összes exportált mennyiség közel 95%-át adták. 2013-ban az importban szintén meghatározó volt Európa szerepe, az összes importált libahús mennyiségének 48%-át Németországba, 7%-át pedig Franciaországba értékesítették. További jelentős felvevő piacnak tekinthető Kína, mely a vizsgált évben 14,3 ezer tonna libahúst importált, ez az összes mennyiség 28%-át jelentette.

Az ágazat nemzetgazdasági jelentősége

A hazai baromfiágazat nemzetgazdasági szinten jelentős szerepet tölt be. A Baromfi Termék Tanács adatai szerint az ágazat bruttó termelési értéke 2012–2014-ben – a baromfiiparral együtt – meghaladta az 560 milliárd forintot, melynek nagyobb hányadát a brojler (46,1%) és a pulyka (20,2%) adta, azonban a többi ágazat is fontos szerepet tölt be, hiszen a termelési érték 13,2%-át a kacsá-, 11,3%-át a lúd-, 9,3%-át pedig a tojáságazat jelentette (Csorbai, 2015a).

A baromfiágazaton belül az állatállomány és a vágóállat-termelés volumenét vizsgálva kijelenthető, hogy a nemzetközi tendenciákhoz hasonlóan, hazánkban is kisebb részarányt képvisel a lúd a többi baromfiféléhez képest. Ugyanakkor az ágazatot – hasonlóan a tyúkfélékhez és a pulykához – az elmúlt időszakban visszaesés jellemezte. A KSH (2016) adatai szerint a lúdállomány 2003 és 2015 között 64%-kal, 2,8 millióról 1 millió darabra csökkent. Hasonló tendencia figyelhető meg a vágóhídi vágások esetében is, melynek mennyisége (élősúlyban) 2004 és 2015 között 41,4 ezer tonnáról 28,8 ezer tonnára, 30,3%-kal esett vissza (Bábáné Demeter, 2016).

A lúdágazatban a következő hasznosítási irányokat különböztethetjük meg: pecsenyeliba, húsliba, zabos liba, hízott vagy májliba. Az egyes hasznosítási irányok termékei (hús, máj, toll) már évtizedek óta keresettek a nemzetközi piacokon. A hazai lúdágazat fő termékei a pecsenyeliba, a húsliba, a hízott lúd, valamint a hízott libamáj és a toll (Bogenfürst, 2008). A hazai lúdágazat jellemzően exportorientált, nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű, a lúdtenyésztéssel és termeléssel foglalkozó ágazati szereplők magas hozzáadott értéket képviselő, nemzetközileg is elismert, speciálisnak tekinthető termékeket állítanak elő (Bogenfürst, 2008; Kozák, 2014).

A FAO (2016) adatai szerint Magyarország libahús exportja eltérően alakult az egyes években (2. táblázat).

2. táblázat

Libahús-termelés és -kereskedelem alakulása Magyarországon (2003–2013)

Megnevezés (1)	2003	2008	2013	Évi átlagos növekedés (%) (7)	
				2003-2008	2008-2013
Termelés (tonna) (2)	47 897	25 876	26 441	-9,2	0,4
Import (tonna)(3)	0	70	65	-	-1,4
Import (1000 US\$) (4)	0	612	132	-	-15,7
Export (tonna) (5)	20 058	10 495	18 656	-9,5	15,6
Export (1000 US\$) (6)	73 373	92 273	105 089	5,2	2,8

Forrás (Source): FAO, 2016

Table 2. Goose meat production and trade in Hungary (2003–2013)

Description (1), Production (tons) (2), Import (tons) (3), Import (1000 US\$) (4), Export (tons) (5), Export (1000 US\$) (6), Yearly average growth (%) (7)

2004-től jelentős visszaesés volt tapasztalható, melynek egyik oka többek között, hogy a Négy Mancs állatvédő szervezet negatív irányú kampányának következtében az ágazat meghatározó szereplői nagymértékben csökkentették termelésük volumenét. Ezt követően jelentősebb növekedés 2012-ben és 2013-ban volt megfigyelhető, amikor az export mértéke megközelítette a 2000. évi kivitelt.

Az egyes termékek és termékcsoportok exportját mutatja be a 3. táblázat. A lúdágazat termékeit a 2012. évi nomenklátúra HS 0207 51, 0207 52, 0207 53, 0207 54 és 0207 55 kódokkal¹ jelöli. A *Comtrade* (2016) adatai alapján megállapítható, hogy míg az export mértéke 2012-ben 19,4 ezer tonna, addig ez az érték 2015-ben mintegy 15%-kal kevesebb, 16,5 ezer tonna volt. A vizsgált időszakban a legnagyobb mennyiséget a fagyasztott termékekből (0207 52, 0207 55) exportáltuk, mely az összes libahús kivitel mintegy 90%-át, míg az export értékének 80%-át jelentette. A friss és hűtött termékek (0207 51, 0207 54) aránya 10% körül alakult az elmúlt években.

3. táblázat

Magyarország libahús és libából előállított termékeinek exportja

Megnevezés (1)	Me.: tonna (tons)			
	2012	2013	2014	2015
Nem darabolva, frissen vagy hűtve (020751) (2)	305	720	765	964
Nem darabolva, fagyasztva (020752) (3)	5 048	6 032	5 286	5 281
Hízott máj frissen vagy hűtve (020753) (4)	539	444	468	393
Más frissen vagy hűtve (020754) (5)	690	992	820	629
Más fagyasztva (020755) (6)	12 811	12 255	10 932	9 252
Összesen (7)	19 394	20 443	18 271	16 519

Forrás: saját szerkesztés a *Comtrade* (2016) adatai alapján (Source: Own edit based on the *Comtrade* (2016) data)

Table 3. Hungary's exports of goose meat and products derived from goose

Description (1), Not cut in pieces, fresh or chilled (020751) (2), Not cut in pieces, frozen (020752) (3), Fatty livers, fresh or chilled (020753) (4), Other, fresh or chilled (020754) (5), Other, frozen (020755) (6), Total (7)

Jelentős exportcikknek tekinthető a libamáj (0207 53) is, melynek mennyisége a lúdágazat export termékeinek 2–3%-át tette ki az elmúlt években, míg értéke az egyes években 9,5 és 17 millió USD között alakult, sőt a *Comtrade* (2016) adatai alapján jelentős versenylőnnyel rendelkezünk a termék esetében a többi exportőr országhoz képest.

Hazánkban a hízott libamáj előállítása 2015-ben csaknem 20%-kal esett vissza az előző évi termelési szinthez képest. Az egyes minőségi osztályok aránya eltérően alakul (4. táblázat). Legnagyobb mennyiségben – mintegy 40% – I. osztályú hízott libamáj kerül előállításra, míg a II. és III. osztályú libamáj a megtermelt mennyiség 23–26%-át teszi ki.

¹ 0207 A 0105 vtsz. alá tartozó baromfi élelmezési célra alkalmas húsa, vágási mellékterméke és belsősége frissen, hűtve vagy fagyasztva: – Libából: 0207 51: Nem darabolva, frissen vagy hűtve; 0207 52: Nem darabolva, fagyasztva; 0207 53: Hízott máj frissen vagy hűtve; 0207 54: Más frissen vagy hűtve; 0207 55: Más fagyasztva

4. táblázat

Hazai hízott libamájtermelés

Megnevezés (1)	Mennyiség (db) (7)		Változás mértéke (%)(8)	Mennyiség (kg)(9)		Változás mértéke (%) (8)
	2014	2015	2015/2014	2014	2015	2015/2014
I. osztály (2)	776 818	628 029	80,8	577 985	473 584	81,9
II. osztály (3)	466 089	388 998	83,5	273 504	230 158	84,2
III. osztály (4)	483 821	345 903	71,5	299 790	219 926	73,4
IV. osztály (5)	135 236	118 541	87,7	46 345	41 237	89,0
Összesen (6)	1 861 964	1 481 471	79,6	1 197 624	964 905	80,6

Forrás (Source): Molnár és Látits (2016)

Table 4. Production of domestic fatty liver

Description (1), Class 1. (2), Class 2. (3), Class 3. (4), Class 4. (5), Total (6), Quantity (piece) (7), Change (%) (8), Quantity (kilogram) (9)

A libahús- és termékek esetében hazánk legfőbb exportpiacai 2015-ben Németország (41%), Franciaország (12%), Ausztria (9%), Kína (9%) és Izrael (7%) voltak (5. táblázat).

5. táblázat

A libahús- és termékek exportjának főbb célországai mennyiség és érték szerint (2015)

	Ország (1)	Mennyiség (tonna) (13)	Részesedés (%) (14)	Ország (1)	Érték (millió US\$) (16)	Részesedés (%) (14)
1.	Németország (2)	6 847	41	Németország (2)	26,8	31
2.	Franciaország (3)	2 032	12	Franciaország (3)	14,7	17
3.	Ausztria (4)	1 511	9	Izrael (6)	14,4	17
4.	Kína (5)	1 417	9	Belgium (10)	5,5	6
5.	Izrael (6)	1158	7	Ausztria (4)	5,2	6
6.	Csehország (7)	838	5	Kína (5)	4,7	5
7.	Szlovákia (8)	667	4	Japán (15)	4,2	5
8.	Olaszország (9)	422	3	Csehország (7)	2,4	3
9.	Belgium (10)	378	2	Szlovákia (8)	2,1	3
10.	Egyesült Királyság (11)	257	2	Olaszország (9)	1,9	2
...	...	....	...	...	...	...
	Összesen (12)	16 519	100	Összesen (12)	85,7	100

Forrás: Saját szerkesztés a Comtrade (2016) adatai alapján (Source: Own edit based on the Comtrade (2016) data)

Table 5. The main export countries of goose meat and products by volume and value

Country (1), Germany (2), France (3), Austria (4), China (5), Israel (6), Czech Republic (7), Slovakia (8), Italy (9), Belgium (10), United Kingdom (11), Total (12), Quantity (tons) (13), Share (%) (14), Japan (15), Value (million US\$) (16)

Molnár és Látits (2016) adatai szerint a Baromfi Termék Tanács adatszolgáltatóinak körében a baromfi export értékének mintegy 15–17%-át teszi ki a lúd, melynek jelentős hányadát a libamáj jelenti, aránya a teljes baromfiexporton belül 6–8% (6. táblázat).

6. táblázat

**A lúdágazat és a hizott libamáj részesedése a baromfi export
árbevételéből (a BTT tagsági körében)**

Év (1)	Export árbevétel (milliárd Ft) (2)			Részesedés (%) (6)		
	Baromfi összesen* (3)	Lúd összesen** (4)	Hízott libamáj (5)	Lúd az összes baromfiból (7)	Libamáj az összes lúdból (8)	Libamáj az összes baromfiból (9)
2014	87,0	14,9	7,0	17,1	47,1	8,1
2015	96,3	14,6	5,9	15,1	40,4	6,1
2015/2014 (%)	110,6	97,8	83,8	-	-	-

*baromfihús hizott liba- és kacsamájjal, toll nélkül (*poultry meat with fatty livers of goose and duck, without feather*)

**libahús és hizott libamáj, toll nélkül (*goose meat and fatty liver, without feather*)

Forrás (Source): Molnár és Látits (2016)

Table 6. The share of goose sector and fatty liver of poultry's non- domestic revenues (among members of the Poultry Product Board)

Year (1), Export revenue (billion forint) (2), Poultry total (3), Goose total (4), Fatty livers of goose (5), Share (%) (6), Goose from total poultry (7), Fatty liver from total goose (8), Fatty liver from total poultry (9)

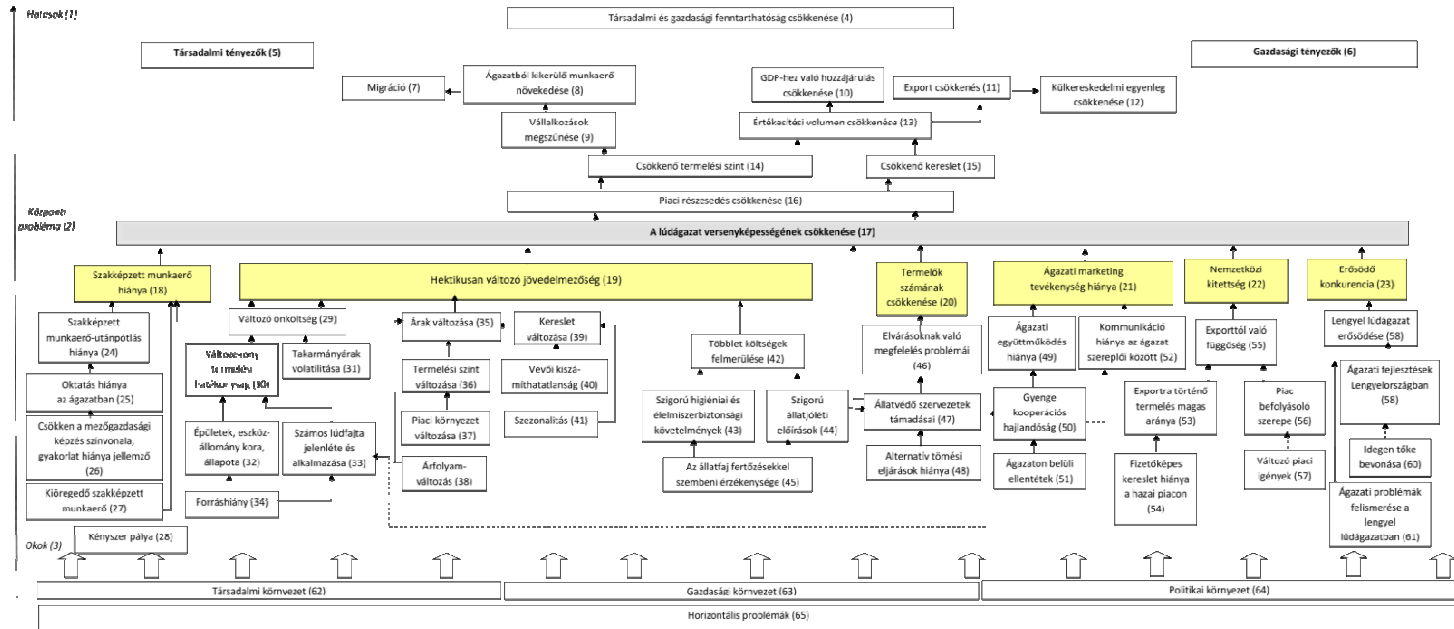
A hazai lúdágazat jellemzői, problémái

A szakirodalmi források és a begyűjtött információk alapján megállapítható, hogy az ágazat központi problémája a nemzetközi versenyképesség csökkenése, mely a piaci részesedés visszaeséséhez vezetett. *Nábrádi és Szöllősi* (2008) nyolc évvel ezelőtt a baromfiágazat egészére már megfogalmazta ezt a problémát, amely a lúdágazatban továbbra is aktuális. Ehhez kapcsolódóan munkám során a következő problémákat, problémaköröket azonosítottam, amelyek közvetlenül okozzák a versenyképességi hátrányainkat: szakképzett munkaerő hiánya, hektikusan változó jövedelmezőség, termelők számának csökkenése, ágazati marketingtevékenység hiánya, nemzetközi kitétség, erősödő konkurencia (*1. ábra*). Fontos kiemelni, hogy a problémák egy része az ágazati szereplők által nem befolyásolható, azok megoldása túlmutat az ágazat szereplőin. A rendszerezett problémák közül azokat szükséges kiemelni, amelyek a vertikum belső problémái, hiszen az ágazat szereplői ezekre lehetnek hatással, s ezek megoldására lehet javaslatokat megfogalmazni. A központi probléma értelmezéséhez, valamint a későbbiek során a megoldási javaslatok megfogalmazásához szükséges meghatározni és az ágazatra vonatkozóan adaptálni a versenyképesség fogalmát. *Felföldi és munkatársai* (2013) megfogalmazásával egyetértve úgy vélem, hogy a versenyképesség *a piaci versenyzésre való képességet jelenti, amely a piaci pozíciószerezésben és a tartós helytállásban jelenik meg*, s az elért helyzetet a piaci részesedés mértéke, a jövedelmezőség növelése és az üzleti sikeresség jelzi. Emellett osztom *Apáti és Kurmai* (2016) véleményét, mely szerint a fejlődési és fejlesztési lehetőségek meghatározásához azt kell alapul vennünk a versenyképesség értékelése során, hogy „*versenyképes az, amire van fizetőképes fogyasztói, vevői igény, amit piacra tudunk juttatni, és aminek a termelése hatékony/gazdaságos*”.

1. ábra

A magyar lúdágazat problémafája

Forrás: saját szerkesztés, 2016 (Source: own construction)

Figure 1. Problem tree of Hungarian goose sector

Effects (1), Central problem (2), Reasons (3), Decrease of social and economic sustainability (4), Social factors (5), Economic factors (6), Migration (7), Increase of sector leaving labour (8), Termination of businesses (9), Decrease of sector contribution to GDP (10), Decrease of export (11), Decrease of trade balance (12), Loss of trade volume (13), Decreasing production volume (14), Decreasing demand (15), Loss of market share (16), Loss in competitiveness of goose sector (17), Lack of skilled labour (18), Hectically changing profitability (19), Loss of producer's number (20), Lack of sectoral marketing (21), International exposure (22), Increasing competition (23), Lack of skilled labour supply (24), Lack of education in sector (25), Decline in levels of agricultural training, lack of exercise (26), Ageing skilled labour/worker (27), Inescapable path (28), Variable production cost (29), Volatile production efficiency (30), Volatile feed costs (31), Age and condition of buildings and tools (32), Numerous geese varieties (33), Lack of financial resources (34), Changes of prices (35), Changes of production volume (36), Changing market environment (37), Changes of exchange rate (38), Changes in demand (39), Customer's unpredictability (40), Seasonality (41), Incurring extra costs (42), Strict hygiene and food safety requirements (43), Strict animal welfare standards/regulations (44), Goose's susceptibility to infection (45), Problems with compliance to expectation (46), Attacks by animal welfare foundations/organisations (47), Lack of alternative technologies in force feeding of goose (48), Lack of sectoral cooperation (49), Low willingness to cooperate (50), Contrasts in the sector (51), Lack of communication in the sector (52), High rate of production for exports (53), Solvent demand in the domestic market (54), Dependence on exports (55), Influencing role of market (56), Changing market demand (57), Strengthening Polish goose sector (58), Sectoral developments in Poland (59), Involvement of foreign capital (60), Recognition of sectoral problems in Poland (61), Social environment (62), Economic environment (63), Political environment (64), Horizontal problems (65)

A központi probléma gazdasági és társadalmi tényezőkre van jellemzően hatással. Gazdasági tekintetben a termelési szint és a kereslet csökkenése miatt visszaesik az értékesítési volumen, mely az export, valamint az ágazat GDP-hez való hozzájárulásának csökkenését eredményezi. Mindezek hatására kedvezőtlenül változik az ágazat külkereskedelmi egyenlege is. A társadalmi tényezők esetében a csökkenő termelési szint miatt vállalkozások szűnhetnek meg, amely az ágazatból kikerülő munkaerő növekedéséhez vezet, s elősegítheti a migrációt.

Első problémaként szükséges megemlíteni a szakképzett munkaerő hiányát, melyet részben az okoz, hogy a meglévő, szakképzett munkaerő kiöregedőben van, s azon fiatalok, akik esetlegesen az ágazatban vállalnak munkát, számos esetben kényszerből teszik azt, mert nincs más lehetőségük az adott térségben, régióban. Emellett problémát jelent a szakképzett munkaerő utánpótlás biztosítása a vertikumban, melynek oka, hogy az ágazatban hiányzik a megfelelő színvonalú, ágazat specifikus oktatás, valamint a mezőgazdasági képzésben résztvevők nem rendelkeznek megfelelő gyakorlattal. Ez azonban nemcsak ágazati, de nemzetgazdasági probléma is, hiszen hazánkban ma már egyre inkább gondot okoz a szakképzettség és a szakemberek hiánya, valamint az, hogy a felsőoktatás és a szakképzési rendszer egyre kevésbé gyakorlatorientált. Avar (2015) szerint további problémát jelent, hogy az ágazat munkaerőhiánnyal küzd, illetve főként a vágóhídi segéd- és betanított munkások esetében nagymértékű a fluktuáció. Ez utóbbit a

külföldi munkalehetőségek, az időnyomok és az elégtelen munkamorál befolyásolja legnagyobb mértékben. A munkaerőhiány minőségi és mennyiségi értelemben egyaránt jellemző. Az emberek általában nem akarnak a mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban dolgozni, nem szívesen vállalnak ilyen jellegű állást, valamint az oktatásban is csak kevés fiatal választja az ehhez kapcsolódó szakmákat. Napjainkban a fiatalok számára azok a képzések a vonzóbbak, amelyekkel a végzettség megszerzését követően magasabb fizetést tudnak majd elérni. Ezen túl több szakember is alapvető problémának tartja a jelenlegi segélyezési rendszereket, köztük a közmunkaprogramot. Ez utóbbi nem motiválja az embereket munkára, többségük nem fog onnan továbblépni a versenyszférába, így ezek az emberek vagy az ilyen rendszerek kényelmét keresik majd, vagy a versenyszférában végeznek gyenge teljesítményű munkát. Ebből adódóan a közfoglalkoztatás munkaerőhiányt idéz elő az ágazatban. Az egyik, ágazati szinten meghatározó vállalkozás vezetője egy interjú során elmondta, hogy vállalatuk hiába fizet a közmunkához képest kétszeres bért, szinte alig találnak jelentkezőt. A szakember úgy véli, hogy nem sikerül megoldani azt, hogy a munkavállalók visszatérjenek a közmunkából a munka világába (Avar, 2015).

Jelentős problémát jelent az ágazat számára, hogy a tevékenység jövedelemtermelő képessége hektikus módon változik, amely különböző okokra – többek között az értékesítési árak alakulására, a szezonálitásra, a vevői igények változására – vezethető vissza. Az Agárgazdasági Kutatóintézet tesztüzemi adatai alapján megállapítható, hogy a libahústermelés 2007 és 2014 között nyereséges volt, azonban a tevékenység jövedelme jelentős mértékben eltért az egyes években. Ennek értéke 2010-ben volt a legalacsonyabb, melynek oka, hogy az adott évben a termelési költségek – részben a takarmányárak emelkedése miatt – jelentős mértékben megnövekedtek, s ezt az értékesítési ár változása nem tudta időben követni. Az adott időszakban a tevékenység költségarányos jövedelmezősége is erős ingadozásokat mutatott, 3-31% között alakult (Béládi – Kertész, 2009; 2012; 2014).

Az árakat jellemzően a kereslet és a kínálat határozza meg, hiszen amennyiben áruhiány keletkezik, megnő a termékek iránti kereslet, ezáltal emelkednek az értékesítési árak is, míg túltermelés esetén ennek ellenkezője következik be. A lúdágazatban realizálható jövedelem nagymértékben függ attól, hogy milyen áron tudják a termelők értékesíteni a termékeiket, valamint miután a vertikum jellemzően export piacra termel, így az árakat nagyban befolyásolja az árfolyam alakulása is (Kállay, 2015). A lúdágazatnak – csakúgy, mint a teljes baromfiiparnak – láthatóan számos kihívással kell szembenéznie a fogyasztói igényekkel kapcsolatosan. A versenyképesség méréséhez elengedhetetlen a piaci igény megléte, kiemelten fontos kérdés, hogy a termelők által előállított termékek piacképesek-e, azaz van-e rájuk kereslet a piacon, el lehet-e adni azokat.

A lúd termékei prémium árucikknek tekinthetők, piaca zárt, hiszen a magasabb ára miatt nem minden fogyasztó tudja azt megfizetni. Emellett megállapítható, hogy egy olyan termék, amelynek kereslete nagyban függ a fogyasztói szokásoktól, s nem tekinthető napi fogyasztási cikknek, jellemzően szezonálisan, főként a kiemelt időszakokban keresik a vásárlók (Avar, 2014). Emiatt a libahús árérzékeny és viszonylag kis volumenben értékesíthető. Miután a liba speciális terméknek számít, melyet egy szűk réteg fogyaszt, így a kereslet határozza meg az előállítás volumenét. Európában a megtermelt mennyiség közel 80%-át a németajkú országokban veszik meg, így e kereslet függvényében alakul a termelés volumene is. Hazánkban a libahús évi egy főre jutó fogyasztása a többi baromfiféléhez képest csekély, Molnár és Látits (2016) adatai szerint

2015-ben nem érte el az 1 kg-ot (7. táblázat). Ugyanakkor ez még így is magasabb, mint a világ átlagos libahús fogyasztása (0,4 kg/fő/év) (The Poultry Site, 2012).

7. táblázat

A baromfihús fogyasztásának alakulás Magyarországon (2015)

Megnevezés (1)	Egész (8)	Mell (9)	Comb (10)	Me.: kg/fő/év (kg/capita/year)	
				Belsőség, aprólék, egyéb (11)	Összesen (7)
Csirke (2)	1,47	4,84	4,72	8,99	20,02
Tyúk (3)	0,16	0,01	0,01	0,05	0,22
Pulyka (4)	0,16	0,76	0,76	1,27	2,96
Liba (5)	0,17	0,01	0,01	0,61	0,84
Kacsa (6)	1,42	0,03	0,03	0,89	2,43
Összesen (7)	3,38	5,65	5,65	11,80	26,46

Forrás (Source): Molnár és Látits (2016)

Table 7. Poultry meat consumption in Hungary (2015)

Description (1), Chicken (2), Hen (3), Turkey (4), Goose (5), Duck (6), Total (7), Whole (8), Breast (9), Leg (10), Offal and other (11)

Emellett fontos megemlíteni, hogy egyre nagyobb piaci igény mutatkozik a kényelmi termékek iránt, s ez a tendencia ma már a baromfiágazat termékeire, így a libára is jellemző. Ehhez azonban alkalmazkodnia kell a feldolgozóüzemeknek is, és az elsődlegesen feldolgozott (vágott és darabolt) termékek értékesítése mellett szükség van továbbfeldolgozásra is, amely további fejlesztéseket igényel. A víziszárnyas ágazatban, főként a libánál alacsony a konyhakész, kényelmi termékek aránya. A kacsánál a legnagyobb cégek az elmúlt években tudtak ezen a területen fejlesztéseket végezni, s ma már képesek elősütött termékek előállítására. A liba esetében is elindult ez a folyamat az elmúlt 1–2 évben, azonban a fogyasztói igények változását figyelembe véve további fejlesztésekre van szükség. Keleti (2015) szerint ezeknél a magasabb hozzáadott értékkel rendelkező termékeknel a minőség és a márka az, ami elsődlegesen számít, ellentétben például a származással. Ehhez kapcsolódóan megfogalmazható jövőbeli cél és feladat olyan marketingstratégia kialakítása, amelyben ezek hangsúlyozásra kerülnek, s a minőségi termékeket egy jól kidolgozott márka keretein belül kínálják a fogyasztóknak.

Az elérhető jövedelem változásában jelentős szerepet játszik a termelési költségek változása, melyet részben a takarmányárak volatilitása okoz, hiszen ez teszi ki a költségek 65–70%-át (Avar, 2014). Emellett itt szükséges megemlíteni a változó termelési hatékonyságot is, melynek egyik oka az épületek, az eszközállomány kora és állapota, míg másik oka, hogy a termelésben számos lúdfajta van jelen. Mindkét ok részben a forráshiányra vezethető vissza. Az ágazatban a termelés sok esetben korszerűtlen istállóban történik, s csak kevés, főként nagyobb vállalkozás tudott az elmúlt időszakban új telepeket létesíteni. Az épületek nagy része 20 évnél idősebb, a technológia kora pedig jellemzően 15 év, az ágazat istállóinak állapota általában elfogadható (8. táblázat) (BTT, 2013; Csorbai, 2015b).

8. táblázat

A termelőépületek állapotának megoszlása a lúdágazatban (2013)

Megnevezés (1)	Alapterület (m ²) (6)	Megoszlás (%) (7)		
		Jó (8)	Elfogadható (9)	Gyenge (10)
Lúd előnevelő (2)	165 000	18	67	15
Húsliba (3)	100 000	17	65	18
Hízott liba (4)	27 000	24	61	15
Lúd törzs (5)	200 000	20	60	20

Forrás (Source): BTT, 2013

Table 8. Condition of stables in goose sector (2013)

Description (1), Goose rearing (2), Goose meat (3), Fatty goose (4), Goose strain (5), Basic area (m²) (6), Share (%) (7), Good (8), Acceptable (9), Weak (10)

Az ágazat számára további problémát jelent a törzstenyésztés kérdése. Hazánkban 2013-ban több mint 20 hazai nemesítésű, valamint külföldi eredetű lúdfajta, lúd-genotípus termelt, a szakemberek véleménye szerint mind a hús-, mind a májtípusú ludak esetében sok a bejegyzett fajta, azonban a magas szintű tenyésztőmunkához szükséges források nem állnak rendelkezésre. Jelentős gondot okoz, hogy a nemesítő munka hiányában az alkalmazott genotípusok többsége külföldről kerül importálásra, s eközben a hazai fajták háttérbe szorulnak. Mindkét hasznosítási irány esetében igaz az, hogy a szükséges tenyésztőmunkát már néhány fajttal is meg lehetne oldani. A feltételek adottak, hiszen hazánkban vannak olyan szakemberek, akik e munka élére tudnának állni, de ehhez az anyagi háttér megteremtése szükséges (Veszélka, 2014). Napjainkban mindössze néhány vállalkozás végez tényleges tenyésztőmunkát. Csorbai (2015a) szerint különbséget kellene tenni a tenyésztőszervezetek között, s azokat, amelyek tényleges tenyésztő munkát végeznek „nemesítő” tenyésztőszervezetnek kellene minősíteni, megkülönböztetve azoktól a szervezetektől, amelyek importtal vagy egyszerű szaporítással foglalkoznak. Mindezt a jelenlegi jogszabályok (123/2005. FVM rendelet) sem választják el egymástól, éppen ezért szükség lenne ezek módosítására is.

A tényleges tenyésztőmunka hiányának egyik következménye, hogy visszaesnek a termelés természetes mutatói, amellyel a tevékenység jövedelemtermelő képessége is romlik, s tovább gyűrűzik ennek negatív hatása. A probléma megoldásához szükség van a legnagyobb integrációk összefogására, valamint az állam segítségére is. Lengyelország e területen is jelentős mértékben tudott fejlődni, melyhez hozzájárult egy saját nemesítésű fajta kitenyésztése (Csorbai, 2016). Lengyelország az elmúlt mintegy két évtizedben több mint 2,5-szeresére tudta növelni a termelését. Ott jellemzően más a vállalkozási környezet, a magyarországitól eltérően a klimatikus adottságaik, amelynek eredményeként több zöld takarmányt tudnak etetni az állatokkal, ezáltal alacsonyabbak a termelési költségek is. További lehetőséget jelentett Lengyelország számára a nagymértékű külföldi tőke beáramlása, melynek segítségével jelentős fejlesztéseket tudtak véghezvinni.

A probléma megoldása mindenképpen kiemelt jelentőségű, hiszen az azonos fajta és a kiegyenlített fajtajeljesítmény egységes végtermék előállítását teszi lehetővé (Csorbai, 2016). A víziszárnyas (kacsa és lúd) ágazatra vonatkozóan nem állnak rendelkezésünkre olyan hazai átlagos természetes mutatók, amelyekkel a vertikum természetes hatékonysága

objektíven megítélhető lenne. Azonban, ha ezek az adatok rendelkezésre állnának, akkor is kevésbé lennének összehasonlíthatóak, mint például a brojler csirke esetében. Ennek oka, hogy a hazai lúdágazatban a genetikai potenciál jelentős eltérése mellett különbségek tapasztalhatóak az alkalmazott tartás- és takarmányozástechnológiában is. Az ágazat versenyképességének növeléséhez mindenképpen szükséges a jelenleg tapasztalható genetikai és ahhoz kapcsolódó technológiai heterogenitás megszüntetése, melyhez elengedhetetlen a jelenleg használt fajták/genotípusok számának csökkentése, esetlegesen egy-egy máj- és hústípusú fajta/hibrid kitenyésztése.

A jövedelemtermelő képességet befolyásolja továbbá az olyan többletköltségek felmerülése, amelyet a szigorú állatjóléti, valamint higiéniai és élelmiszerbiztonsági követelmények okoznak. A versenyképességre hatással van közvetett módon az alternatív tömési eljárások hiánya is, hiszen ezáltal az ágazat ki van téve az állatvédő szervezetek indokolatlan támadásainak, melynek következtében – részben az elvárásoknak való megfelelés problémái miatt, részben a piacvesztés okán – számos termelő felhagyott e tevékenységgel. A hízott máj előállításának körülményei nemcsak hazánkban, hanem a világ más országaiban is eltérő reakciókat váltanak ki a fogyasztók, a termelők és az állatvédő szervezetek körében, s mindez különösen a célpiacainkon a fogyasztás csökkenését eredményezi, s mindez jelentős mértékben befolyásolja az ágazat export lehetőségeit, ezáltal hatással van az értékesítési árakra, valamint azon keresztül a tevékenység során elérhető jövedelmére is. A magyar lúdágazatot – a hízottmáj-termelés és a tollszedés miatt – súlyos veszteség érte az állatvédő szervezetek szakmailag megalapozatlan támadásainak következtében. A 2000-es évek közepén – részben a Négy Mancs állatvédő szervezet negatív irányú kampányának következtében – jelentős keresletcsökkenés volt tapasztalható a nemzetközi, főként németajkú piacokon, emiatt jelentős mértékben visszaesett a víziszárnyas termékek előállítása. Ezen szervezetek tevékenysége jelenleg nem veszélyezteti az ágazatot, azonban a Négy Mancs állatvédő szervezet korábbi években tapasztalható fellépése jelentős hatással volt a tevékenység által realizálható jövedelemre. Az ágazat nehéz helyzetbe került ebben az időszakban, több nagy integrátori hálózat csődbe ment, mely a termelők számára rendszeres jövedelmet, s ezáltal megélhetést biztosított. Fontos megjegyezni, hogy a hízottmáj-előállítás (kacsa és liba) Európa több országában (Franciaország, Magyarország, Bulgária, Spanyolország és Belgium) is tradicionális és legális tevékenység. Az állatvédő szervezetek erre vonatkozó negatív irányú kampányai jelentős gazdasági, szociális és kulturális károkat okoznak. A hazai állatvédelmi törvény szerint nem minősül állatkínzásnak a kényszerítés, de a hízott máj termelésére vonatkozó előírásokat rendeletben szabályozza, ezáltal téve eleget az állatjóléti követelményeknek. A Baromfi Termék Tanács 2011-ben állategészségügyi szakemberek és a szaktárca támogatásával elkészítette a Víziszárnyas-termékek előállításának kódexét, amelyben 12 pontban határozta meg a hízott liba és kacsa tartására vonatkozó állatvédelmi szabályokat. Azon termelők, akik csatlakoznak a rendszerhez, s önkéntesen betartják a kódexben leírt előírásokat, egyfajta garanciát kapnak arra, hogy nem érheti őket ilyen jellegű támadás (Szabó, 2007; Bogenfürst – Áprily, 2011; Csorbai et al., 2011; Kozák, 2011).

A következő probléma az ágazati marketingkommunikáció hiánya, melyet jellemzően az ágazati együttműködés és a vertikum szereplői közti kommunikáció hiánya okoz. Ezzel szemben a lengyelek egyetlen év alatt csaknem 5 millió eurót tudtak a víziszárnyas ágazatuk marketingjére költeni, míg hazánkban ez az érték az 5 ezer eurót sem érte el (Csorbai, 2015b). Ilonka (2011) szerint az ágazat versenyképességét jelentős mértékben csökkentheti a termelők közti érdemi kooperáció hiánya is.

A hazai lúdágazat számolni kényszerül az egyre erősödő lengyel konkurenciával is. Egy korábbi tanulmányban (Molnár, 2016) a lengyel konkurenciához kapcsolódóan az RCA-módszer segítségével vizsgáltam, hogy az egyes libából előállított termékek, termékcsoportok esetében milyen előnyökkel, adott esetben hátrányokkal rendelkeznek a két ország (Magyarország és Lengyelország) az exportpiacokon. A módszer a referencia-országokba irányuló termékexport megnyilvánuló komparatív előny vagy hátrány indexét oly módon határozza meg, hogy összeveti egy meghatározott termék arányát a teljes hazai exportban ennek a terméknek a részesedésével egy meghatározott országcsoporthoz képest a kereskedelmében. A kapott eredményeket, Magyarország és Lengyelország libahús-, illetve libából előállított élelmiszeri célra alkalmas vágási melléktermékek és belsőségek esetén megnyilvánuló komparatív előnyét vagy – adott esetben – komparatív hátrányát foglalja össze a 9. táblázat. A B mutató 1 feletti értékei komparatív exportelőnyt, míg 1 alatti értékei komparatív exporthátrányt jeleznek. Az RTA-, lnRXA- és az RC-index pozitív és negatív értékeket vehet fel, a pozitív érték versenyelőnyt, míg a negatív érték versenyhátrányt mutat (Fertő, 2003, Fertő, 2006).

9. táblázat

Magyarország és Lengyelország libából előállított termékeinek kereskedelme kapcsán megnyilvánuló komparatív előny vagy hátrány (2012-2015 közötti átlagok alapján)

Megnevezés (1)		Átlag (8), 2012-2015				Szórás (9), 2012-2015			
		B	RTA	lnRXA	RC	B	RTA	lnRXA	RC
<i>Megnyilvánuló komparatív előny, ha (2):</i>		>1	>0	>0	>0	-	-	-	-
Magyarország (10)	0207 51: Nem darabolva, frissen vagy hűtve (3)	0,29	0,29	-0,55	-	0,06	0,06	0,11	-
	0207 52: Nem darabolva, fagyasztva (4)	1,68	1,59	0,22	-	0,05	0,12	0,01	-
	0207 53: Hízott máj, frissen vagy hűtve (5)	2,97	2,93	0,47	-	0,15	0,25	0,02	-
	0207 54: Más frissen vagy hűtve (6)	1,77	1,76	0,24	-	0,41	0,41	0,10	-
	0207 55: Más fagyasztva (7)	2,43	2,35	0,38	1,55	0,26	0,26	0,10	0,27
Lengyelország (11)	0207 51: Nem darabolva, frissen vagy hűtve (3)	1,03	1,03	-0,01	-	0,33	0,33	0,17	-
	0207 52: Nem darabolva, fagyasztva (4)	5,30	0,01	0,72	0,10	0,25	3,31	0,02	0,37
	0207 53: Hízott máj, frissen vagy hűtve (5)	0,03	0,02	-1,79	-	0,04	0,05	0,64	-
	0207 54: Más frissen vagy hűtve (6)	4,40	2,53	0,64	-	9,05	3,39	0,04	-
	0207 55: Más fagyasztva (7)	3,92	2,33	0,59	0,47	0,24	1,09	0,03	0,31

Forrás: Saját számítás a Comtrade (2016) adatai alapján (Source: Own calculation based on the Comtrade (2016) data)

Table 7. Comparative advantages or disadvantages of Hungary and Poland resulting from the trade of goose meat products (based on means between 2012–2015)

Description (1), It is a revealed comparative advantage if (2), 0207 51: Not cut in pieces, fresh or chilled (3), 0207 52: Not cut in pieces, frozen (4), 0207 53: Fatty livers, fresh or chilled (5), 0207 54: Other, fresh or chilled (6), 0207 55: Other products, frozen (7), Mean (8), Standard deviation (9), Hungary (10), Poland (11)

A négy RCA index alapján megállapítható, hogy a 2012–2015 évek átlagában Magyarország a vizsgált termékek esetében megnyilvánuló komparatív exportelőnnel rendelkezik a megjelölt országcsoportban, ez alól egyedül a friss vagy hűtött, nem darabolt termékek jelentettek kivételt. Az RC-index esetében látható (9. táblázat) az index problémája, hogy ha az adott áruból nincs import, akkor az RC-indexet nem lehet értelmezni, illetve ha az adott termékből nincs export, akkor értéke nulla. Mivel hazánk mindössze egy-egy évben importált a különböző termékekből, így a vizsgált időszak átlagában nem értelmezhető a mutató. Azonban, ha az egyes éveket külön-külön értékeljük, akkor megállapítható, hogy amennyiben volt import az adott termékből az index értéke nagyobb, mint 0. A szórás értékei átlagosak, nincsenek kiugróan magas értékek, tehát az egyes évek között nem tapasztalható nagy eltérés. Magyarország a hízott máj esetén rendelkezik a legnagyobb komparatív előnnyel, s mind az RTA, mind a lnRXA értéke pozitív.

A négy RCA-index alapján megállapítható, hogy Lengyelország jellemzően komparatív előnnyel rendelkezik a libahús-, illetve libából előállított élelmiszeri célra alkalmas vágási melléktermékek és belsőségek esetében a világ piacain, s míg a fagyasztott, nem darabolt, valamint más, friss vagy hűtött termékek esetében erős komparatív előnnyel rendelkezik a vizsgált időszakban, addig a hízott máj esetében komparatív hátrány figyelhető meg. A szórás értéke jellemzően átlagosnak tekinthető, mindössze néhány esetben figyelhető meg kiugróan magas érték, amely az egyes évek közötti nagy eltéréseket tükrözi. Mindkét ország libából készült termékei elismertek nemzetközileg is, s a vizsgált piacokon komparatív előnnyel rendelkeznek. Megállapítható, hogy Magyarország a hízott máj, míg Lengyelország a fagyasztott, nem darabolt, valamint más, friss vagy hűtött termékek esetében rendelkezik a legnagyobb komparatív exportelőnnel nemzetközi szinten. Ezzel szemben a vizsgált termékek RTA-indexei mindkét ország esetében pozitívak, azonban a nem darabolt és más fagyasztott termékek, valamint a hízott máj esetében Magyarország értékei magasabbak, Lengyelországgal szemben nagyobb versenyelőnye van nemzetközi szinten. A versenyképesség és a komparatív előny oka, hogy jelentős mennyiségű libahúst ez a két ország állít elő, s biztos felvevőpiacnak tekinthető Németország, mely kiemelt exportpartner a vizsgált országok esetében.

A nemzetközi kitettség ugyanakkor további problémát is jelent az ágazat számára, mely az exporttól való függőségre vezethető vissza. Az ágazatot exportorientáltság jellemzi, a megtermelt termékek mintegy 90%-a kerül külföldi piacokra, ezáltal a nemzetgazdaság jelentős devizabevételi forrása, azonban fontos kiemelni, hogy a felvevő piacokat illetően jelentős koncentrálttság figyelhető meg. Így például a hízott libamáj esetében a felvevőpiacot jellemzően Franciaország és Japán jelenti, az eladható mennyiséget ezen országok kereslete határozza meg, s ennek következtében nő a hazai hízott májtermelés és export kiszolgáltatottsága. Miután igen drága, prémium termékről van szó, így a kereslet határozza meg a termelés volumenét, hiszen, ha túltermelés van, akkor a készletek beragadhatnak, melynek következtében a következő évi árak jelentős mértékben csökkennek (Nyárs *et al.*, 2006, Kozák, 2011, Magyar, 2013; Szabó, 2013). E probléma megoldásához szükséges lehet az exportpiacok bővítése, melynek lehetőségeiről pozitív meggyőződése van a külföldön is versenyképes nagyvállalatok vezetőinek. Ezen vállalatok főként azokban a külföldi piacokban gondolkodnak, ahol jelenleg is jelen vannak, valamint amelyek képesek a következő évekre tervezett többlettermelést felvenni. A fejlődő országokban, főként Ázsiában nő leginkább a baromfihúsok fogyasztása, így az itt jelentkező piaci lehetőségeket is szükséges számításba venni. A víziszárnyas termékek iránt élénk érdeklődést mutat Kína. Az

exportnak két fő akadálya van, az egyik adminisztratív jellegű, ide tartozik az exportengedélyek beszerzése, az exportprotokoll kidolgozása, valamint az eltérő államigazgatási struktúra és jogi környezet kérdése, míg a másik a technológiai különbség, hiszen a kínai piac kedvelt termékeit (pl.: libafej) Magyarországon melléktermékként, adott esetben hulladékként kezelik (Csorbai, 2015b). Miután a különböző piacokon eltérőek a piacvezető termékek, a hazai feldolgozóknak sok esetben többletköltséget jelent a technológia piaci igényekhez igazodó átalakítása.

Azokra a problémákra, amelyekre az ágazat szereplői hatással tudnak lenni, a jövőben megoldást kell találni. A megfogalmazott problémák célokká történő átfordításával meghatározhatóak az ágazat jövőbeli céljai. A Baromfi Termék Tanács az ágazat 7 éves stratégiájában a víziszárnyas ágazat fejlesztésére a következő területeket jelölte meg, amelyekkel a problémaelemzés alapján egyetértek: törzstenyésztés, továbbfeldolgozás, egységes marketingstratégia, termelés finanszírozása és támogatása. A szakmai szervezet is úgy véli, hogy főként a lúdágazatban – ágazati és kormányzati összefogással – fontos feladat lenne a törzstenyésztés egységesítése, a szükséges anyagi forrás azonban nem áll rendelkezésre a vertikumban. A szervezet hangsúlyozza továbbá, hogy miután az ágazat termékei jellemzően exportálásra kerülnek, így fontos lenne egy egységes marketingstratégia, melynek részét kell, hogy képezze az állatjólét hangsúlyozása. Emellett jelentős feladat a termelés finanszírozása és annak támogatása, hiszen a liba előállítás magas tökeigényű, a beruházásokat jellemzően csak támogatással tudják a termelők megvalósítani (BTT, 2013).

A meglévő horizontális problémák – politikai, gazdasági, társadalmi tényezők – a teljes ágazatra hatással vannak. Ezek között fontos megemlíteni az általános forgalmi adó (ÁFA), a feketegazdaság, valamint a már korábban említett foglalkoztatás kérdését. Hazánkban a teljes baromfiágazatra igaz, hogy megnőtt a külföldi, illetve hazai szürke- és feketegazdasági szereplők száma az európai uniós szinten magas ÁFA tartalmat kihasználva, ezáltal számos, tevékenységüket legálisan végző vállalkozást hátrányos helyzetbe hozva a piacon (BTT, 2013; Avar, 2015).

KÖVETKEZTETÉSEK

A tanulmány eredményeként megállapítható, hogy az ágazat központi problémája a versenyképesség kérdése, melyet a szakképzett munkaerő hiánya, a hektikusan változó jövedelmezőség, a termelők számának csökkenése, az ágazati marketingtevékenység hiánya, a nemzetközi kitettség, valamint az erősödő konkurencia okoz. Ezek a problémák közvetlenül csökkentik az ágazat nemzetközi versenyképességét. Az azonosított problémák egy része az ágazattól független külső tényező, melyet a vertikum szereplői csak elkerülni, tompítani tudnak, megoldani azonban nem. Az ágazat szereplőinek mindenképpen érdeke a fejlesztés, a versenyképesség megőrzése és annak fokozása, így ágazati szinten kell megoldást találniuk azokra a problémákra, amelyekre a vertikum hatással lehet. Ehhez mindenképpen szükséges a törzstenyésztés egységesítésén keresztül mindkét hasznosítási irányban egy versenyképes hibrid kialakítása, amely lehetővé teszi az ágazat genetikai és technológiai háttérének egységesítését, s mindez hozzájárul a hatékonyság javulásához, azon keresztül a versenyképesség növekedéséhez. Ehhez azonban az ágazat szereplőinek nincs meg az anyagi forrása, így mindenképpen szükség van állami támogatásra is. Az ágazat esetében további fejlesztésre van szükség a tovább-feldolgozott termékek területén, hiszen a piac egyre inkább igényli a kényelmi termékeket, s ehhez a feldolgozóüzemeknek is alkalmazkodnia kell. A vertikumban az elmúlt években elindult a fejlődés ezen a téren,

azonban a fogyasztói igények változását figyelembe véve további fejlesztésekre van szükség. Az eredmények alapján az is megállapítható, hogy jelentős probléma a vertikum számára a szakképzett munkaerő hiánya. Ennek megoldására vannak törekvések, így például van olyan ágazati szereplő, aki részt vesz a duális képzésben, s ezáltal próbálja biztosítani a munkaerő utánpótlását. Ezen túl azonban szükséges lenne a szakma elismertségének visszaállítása is, hiszen ezáltal a közép- és felsőoktatásban nagyobb érdeklődés mutatkozna az állattenyésztési képzések iránt, s ily módon növelhető lenne az ágazat számára a potenciális munkaerő mennyisége. Mindezek mellett, miután az ágazat jellemzően exportra termel, szükség lenne egy egységes marketingstratégia kidolgozására is. A hazai lúdágazat jövőképét a szakemberek kedvezőnek ítélik meg, mindez azonban attól függ, hogy a vertikum hogyan tud a kihívásoknak megfelelni. A jövőt illetően mindenképpen a versenyképesség növelésére kell törekednie az ágazat szereplőinek, s olyan termékeket kell előállítaniuk, amelyek versenyképesek és eladhatóak a piacon, ahol egyre éleződő versennyel kell számolniuk. Ezekben a piacokon a minőség, a biztonság és az állatjólét kérdése együttesen jelenik meg, mint követelmény. Az ágazat számára egyre nagyobb problémát jelent a lengyel konkurencia (meg)erősödése. Az elemzések azt mutatják, hogy Magyarország a hízott máj, míg Lengyelország a fagyasztott, nem darabolt, valamint más, friss vagy hűtött termékek esetében rendelkezik a legnagyobb komparatív exportelőnnyel nemzetközi szinten. A versenyképesség és a komparatív előny oka, hogy jelentős mennyiségű libahúst ez a két ország állít elő, s biztos felvevőpiacnak tekinthető Németország, mely kiemelt exportpartner a két országnak.

IRODALOM

- Apáti F., Kurmai V. (2016): A megyei versenyképessége, piaci helyzete és kilátásai. In: Nyéki, J., Szabó, T., Soltész, M. (szerk.): Megyei (A jövedelmező intenzív termesztés alapjai). 2016. 57.
- Avar L. (2014): Liba és kacska – realitás szárnyán. Magyar Mezőgazdaság 69 (46) 26-27.
- Avar L. (2015): Jobb a kacska, mint a liba. Magyar Mezőgazdaság 70 (46) 14-15.
- Bábáné Demeter E. (szerk.) (2016): Vágóhidak élőállat-vágása. IX. évfolyam 1. szám, AKI, Budapest, p. 10.
- Baromfi Termék Tanács (BTT) (2013): Közös cél a magyar baromfiágazat felzárkóztatása – A baromfiágazat 7 éves fejlesztési stratégiája, annak pénzügyi és gazdasági hatásai.
URL: http://www.mbt.hu/mediatar/fajlok/regebbi_fajlok_2/baromfistrategia
(Letöltés dátuma: 2014.04.10.)
- Béládi K., Kertész R. (2009): A főbb mezőgazdasági ágazatok költség- és jövedelmhelyzete a tesztüzemek adatai alapján 2008-ban, Agrárgazdasági Információk, 2009. 4. szám, AKI, Budapest. 51-68.; 156-162.
- Béládi K., Kertész R. (2012): A főbb mezőgazdasági ágazatok költség- és jövedelmhelyzete 2010. AKI, Budapest. 38-50.; 136-141.
- Béládi K., Kertész R. (2014): A főbb mezőgazdasági ágazatok költség- és jövedelmhelyzete 2012. AKI, Budapest. 126-131.
- Felföldi J., Pupos T., Szűcs I. (2013): A mezőgazdasági ágazatok versenyképessége és fenntarthatósága. In: Szűcs I. (szerk.): Mezőgazdasági ágazatok gazdaságtana. Debreceni Egyetem, AGTC. 90-134.
- Bogenfürst F. (2008): A víziszárnyas ágazat helyzete és jövőbeni kilátásai Magyarországon. Állattenyésztés és takarmányozás. 57 (5) 415-423.

- Bogenfürst F., Áprily Sz. (szerk.) (2011): Baromfitenyésztés. „E-tananyag” az Állattenyésztő mérnöki BSc szak hallgatói számára. 399 p.
- Comtrade (2016): UN Comtrade Database. URL: <http://comtrade.un.org/>
- Csorbai A., Földi P., Látits M., Molnár Gy. (2011): Víziszárnyas-termékek előállításának kódexe. BTT, Budapest, 19 p.
- Csorbai A. (2015a): A magyar baromfiipar és az ágazatok helyzete, lehetőségei, versenyképessége avagy előre vagy hátra? – az Agrofeed Kft. baromfi hírlevele. 22. szám 2015/3. negyedév 5-7.
- Csorbai A. (2015b): Szakértői interjú, 2015.12.14.
- Csorbai A. (2016): Jogszerű – de vajon etikus és igazságos-e? In: Veszelka, A. (2016): Fajtakérdés és állattjéltéi támogatás. Baromfiágazat. 16 (3) 56-61.
- FAO (2016): Food And Agriculture Organization Of The United Nations Statistics Division database. URL: <http://faostat3.fao.org/>
- Fertő I. (2003): A komparatív előnyök mérése. Statisztikai Szemle. 81 (4) 309–327.
- Fertő I. (2006): Az agrárkereskedelem átalakulása Magyarországon és a Kelet-Közép-Európai országokban. Budapest. MTA Közgazdaságtudományi Intézet. 2006. 43-55.
- Horn P. (2014): Termelés és versenyképesség. Baromfiágazat. 14 (3) 4-11.
- Ilonka M. (2011): Két tűz között az ágazat. Kistermelők Lapja. 55 (7) 16.
- Kállay B. (2015): Piacvezető vállalkozás Kelet-Magyarországon. Baromfiágazat. 15 (3) 48-52.
- Kozák J. (2011): A hízott liba- és kacsamáj termelése, valamint piaci kihívásai. Gazdálkodás 55 (3) 309-316.
- Kozák J. (2014): Lúdtenyésztők szakmai konferenciája. Baromfiágazat 14 (4) 70-71.
- Keleti Zs. (2015): A baromfiipiacra mennek a feketézők – interjú. Világgazdaság Online. Letöltés: <http://www.vg.hu/velemen/interju/a-baromfiipiacra-mennek-a-feketezok-452594>, 2016.01.26.
- KSH (2016): Központi Statisztikai Hivatal honlapja. URL: www.ksh.hu
- Magyar J. (2013): Húszszázalékos termelés-csökkenésre van szükség. In: Veszelka A. (szerk.): A víziszárnyas-ágazat jelene és jövőképe – Csökkenteni kell a libahús-előállítás volumenét (körkérdés). Baromfiágazat. 13 (4) p. 50.
- Molnár Sz. (2016): Evaluation of the Hungarian and Polish goose meat production. Annals of the Polish Association of Agricultural and Agribusiness Economists 18 (3) 255-261.
- Molnár Gy., Látits M. (2016): A lúd ágazat eredményei és aktuális feladatai. Baromfi Termék Tanács. XVIII. Kiskunfélegyházi Libafesztivál – Szakmai Konferencia. 2016. szeptember 9.
- Nábrádi A., Szöllősi L. (2008): A baromfiágazat versenyképességének helyreállítása. Gazdálkodás 52 (5) 418-428.
- Nyárs L., Papp G., Vőneki É. (2006): A pulyka-, kacs-, lúd-, juh- és nyúlágazat nemzetközi helyzete. Agrárgazdasági információk. 2006. 3. szám 36.
- OECD-FAO (2016): OECD-FAO Agricultural Outlook 2015-2024. URL: <http://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?QueryId=66510&vh=0000&vf=0&l&il=&lang=en>
- Romanov, M. N. (1999): Goose production efficiency as influenced by genotype, nutrition and production systems. World's Poultry Science Journal 55 (3) 281-294.
- Rosinski, A. (2002): Goose production in Poland and Eastern Europe. In: Buckland, R., Guy, G. (szerk.): (2002) Goose production – FAO animal production and health paper. Food and Agriculture Organization of the United Nations. 124-137.

- Szabó M. (2007): Lúdágazat helyzete és jövője. In: Nábrádi A. – Szöllősi L. (szerk.) (2007): A baromfiágazat helyzete, kilátásai és fejlesztési lehetőségei. Debreceni Egyetem, Debrecen, 37-40.
- Szabó M. (2013): Remélem, van jelenünk és jövőnk. In: Veszeka A. (szerk.): A víziszárnyas-ágazat jelene és jövőképe – Csökkenteni kell a libahús-előállítás volumenét (körkérdés). Baromfiágazat. 13 (4) 49-50.
- Szűcs I., Nagy L. (szerk.) (2004): Gyakorlati alkalmazások – az üzleti tervezés gyakorlata. Campus Kiadó. Debrecen. 20-21.
- The Poultry Site (2012): Global Poultry Trends - Asia Leads Output of Duck and Goose Meat. URL: <http://www.thepoultrysite.com/articles/2327/global-poultry-trends-asia-leads-output-of-duck-and-goose-meat/>
- Veszeka A. (2014): Túl hosszú a libasor... Baromfiágazat, 14 (4) 51-54; 57-58. 123/2005. FVM rendelet a tenyésztő szervezeti és fajtaelismerés rendjéről

Levelezési cím (*corresponding author*):

Molnár Szilvia

Debreceni Egyetem, Gazdaságtudományi Kar

4032 Debrecen, Böszörményi út 138.

University of Debrecen, Faculty of Economics and Business

H-4032 Debrecen Böszörményi str. 138.

+36 (52) 526-904

e-mail: molnar.szilvia@econ.unideb.hu